

בארה של תורה

מאת הרב ראובן גולן מח"ס רינונה של תורה ♦ יו"ל ע"י כולל שערים המצויינים שע"י מוסדות דרכי תורה רחובות

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

מל' - 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

גליון מס' 45 כסלו תשע"ד

העלון מוקדש לעילוי נשמת רבינו הגדול רשכבה"ג מרן הגאון רבי עובדיה יוסף זצוקללה"ה

פרשת מקץ וחג חנוכה

עקב פטירתו של רבינו הגדול זיע"א, העלון כולו מוקדש לחידושים על הפרשה מתורתו וספריו, ויהי רצון שיהיה מליץ יושר בעדנו ובעד כל ישראל

שלא יעמוד במקום סכנה, ואיך סמך על הנס? אלא ודאי שמתוך שרחב"ד מלומד בניסים חשיב לדידיה ספק סכנה, ובכי האי גוונא דעביד להציל אחרים מודאי סכנה מותר.

אך היבוי"א כתב שאינה ראייה כל עיקר, כיון שהיה הדבר ברור בעיניו ומובטח לו שיעשה נס על ידו, ואין כאן אפי' ספק סכנה. וכפי שמצאנו אצל צדיקים כיוצ"ב שבטחו בזכותם ועמדו במקום סכנה, כההיא דתענית (כא א) גבי נחום איש גמזו שאמר לתלמידיו פנו את הכלים ואח"כ פנו את מיטתך, שכל זמן שאני בבית מובטח לכם שאין הבית נופל. וכ"כ בעיון יעקב (ברכות לג, א) על קושית המהרש"א, דשאני רחב"ד שהיה מובטח בעצמו שתהיה הצלה על ידו, ולכן סיכן עצמו להציל את הצבור מסכנה ונוק, ולהציל רבים מסכנה מותר היה לו לעמוד במקום סכנה.

ג. ובשו"ת ציץ אליעזר (ח"ט סי' מה"י) כתב שבנידון זה תהא נפקא מינה האם מותר לאדם בריא לתרום כליה מכליותיו, או אבר אחר, כדי לשתול בגופו של חולה שיש בו סכנה.

וכן נשאל בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' קג) האם מותר לתרום כליה מכליותיו להציל חולה כליות הנתון בסכנה, והביא דברי הירושלמי והפוסקים בענין אם רשאי להכנס בספק סכנה להציל חבירו מודאי סכנה, והרי בניתוח יש עכ"פ ספק סכנה, ומכל שכן שאין הצלת חבירו ברורה, לכן אין להתיר בזה. אך ביביע אומר (ח"ט חו"מ סי' יב) העלה שיש להתיר בזה, כי לדברי הרופאים אחוז מועט מאד מסתכנים בניתוח הנ"ל, ושכן עיקר להלכה.

ד. והנה לפי דברי הירושלמי שחייב אדם להכניס עצמו בספק סכנה כדי להציל את חבירו מודאי סכנה, לכאורה היה לגבי חטופי אנטבה שיש לשחרר את ארבעים המחבלים הכלואים בארץ ישראל כדי לשחרר את בני הערובה, אף על פי שעלול הדבר להביא לידי סכנה מחודשת מצידם, ומידי ספק לא יצאנו, בכדי להציל את היהודים החטופים מודאי סכנה.

וכתב היביע אומר, שאין לחלק ולומר שכוונת הירושלמי שצריך להכניס את עצמו בלבד בספק סכנה להצלת חבירו מודאי סכנה, אבל כאן הרי מסכנים גם את האחרים בשחרורם של אלו, ובכה"ג אין להעדיף ספק זה על הודאי. שזה אינו, דזיל בתר טעמא, שכשם ששם אין ספיקו מוציא מידי ודאי סכנה של

”ויאמר יהודה אל ישראל אביו שלחה הנער אתי ונקומה ונלכה ונחיה ולא נמות גם אנחנו גם אתה גם טפנו” (מג, ח)

ביביע אומר (ח"י חו"מ סי' ו') בתשובה העוסקת בענין מבצע אנטבה שאירע בשנת תשל"ו, דן מרן זיע"א באריכות האם חייב אדם להכניס את עצמו ואת אחרים בספק סכנה, כדי להציל את חבירו מודאי סכנה.

והב"י (חו"מ סי' תכו) הביא דברי ההגהות מיימוניות בשם הירושלמי שחייב אדם להכניס עצמו בספק סכנה להציל חבירו מודאי סכנה.

וכתב בשו"ת יד אליהו מלובלין (סי' מג דמ"ח סוף ע"ד), שהמקור לדברי ההגהות מיימוני הוא בירושלמי במס' תרומות (ספ"ח) ר' אמי איתצד בסיפסופה (נתפס במקום סכנה). אמר ר' יונתן, יכרך המת בסדינו (שאינן לנו להסתכן ולהציל). אמר ר' שמעון בן לקיש, עד דאנא קטיל אנא מתקטיל, אנא איזיל ומשויב ליה בחיילא (או שאני הורג או שאני נהרג, אלך ואצילנו בכח. [ע"פ פירוש 'פני משה']). אזל ופייסון ויהבון ליה. ולמד מכאן ההגהות מיימוני מעובדא דריש לקיש שהוא מעשה רב, שחייב להכנס בספק סכנה להציל את חבירו מודאי סכנה.

אך בתשובת יד אליהו שם העיר, שהרי ר' יונתן חולק על ריש לקיש וס"ל שאינו מחוייב להכנס בספק סכנה עבורו. ואף לגבי ריש לקיש יש לומר שעשה כן ממידת חסידות ולא מצד הדין, ואפשר שר' אמי היה גדול מריש לקיש, וכשהניצול גדול במעלה מן המציל מותר להכניס עצמו בספק סכנה להצילו.

ולעצם פירוש הפני משה בירושלמי העיר מרן שאין פירושו הולם כ"כ את לשון הירושלמי, עד דאנא קטיל אנא מתקטיל, ונראה יותר לפרש דברי ריש לקיש שאמר עד שאני הורג בלסטים הללו, אני נהרג, כי כזה וכזה תאכל החרב, ולא הועלתי כלום בהצלתו, אלא אני לוקח עמי חיל כבד, ואז אתגבר עליהם ואצילנו מידם.

ב. וה'תורה תמימה' בפרשת קדושים (ויקרא יט, טז) הביא ראייה לשיטה זו, מהגמ' בברכות (לג, א) במעשה של רבי חנינא בן דוסא, שהניח את עקיבו על פתח חורו של הערוד ויצא ונשכו ומת הערוד, והקשה המהרש"א שהרי אמרו חז"ל (שבת לב, א)

סלחה בת אסתר כהן ע"ה
פרזי בן עזיזה בננו ז"ל
חסיבה בת מסעודה בן אבו ע"ה

יהודה בן זכריה מחפוז ז"ל
חיים ויקטור בן רחל חלפון ז"ל
רחמים בן יוסף כהן ז"ל

לע"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרח בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאזיה בת תאגיה ע"ה
רחל בת סאלחה ע"ה ♦ צביה בת סרח ע"ה

חבירו, גם כאן אין ספק מוציא מידי ודאי, ומה לי הוא ומה לי אחרים.

וראיה לזה ממה שכתב בשו"ת מהריב"ל (ח"ב סי' מ), אודות שמעון שנתפס למלכות, וביד ראובן להצילו, אך מתיירא שע"י כך יתפסו את לוי תחתיו, והשיב שאם הדבר ידוע שאם יימלט שמעון יקחו אחר תחתיו אסור להצילו, דמאי חזית דדמא דשמעון סומק טפי, דילמא דמא דלוי סומק טפי, אבל במקום שיש ספק בדבר כי שמא יעבור זעם ולא יקחו אחר תחתיו, אין ספק מוציא מידי ודאי, וכל המציל מצוה קא עביד.

ובספר טל אורות (בדרשותיו די"ז ע"ב) הביא את דברי המהריב"ל הנ"ל, וכתב שכן נראה מפירש"י בפרשתנו "שלחה הנער אתי ונקומה ונלכה ונחיה ולא נמות, כי בנימין ספק נתפס ספק לא נתפס, ואילו אנו כולנו מתים ברעב בודאי, אם לא נלך, מוטב שתניח את הספק ולהציל את הודאי".

"אנכי אערבנו מידי תבקשנו אם לא הביאותי אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים" (מג, ט)

במסכת מכות (יא, ב) אמרו "אמר רב יהודה אמר רב, נידוי על תנאי צריך הפרה. מנלן? מיהודה, דכתיב: אם לא הביאותי אליך וגו' [פירש"י, וחטאתי לך לשון נידוי הוא שיהא מנודה לאביו], וא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן, מאי דכתיב יחי ראובן ואל ימות וגו' וזאת ליהודה, כל אותן מ' שנה שהיו ישראל במדבר, עצמותיו של יהודה היו מגולגלין בארון, עד שעמד משה ובקש עליו רחמים וכו'".

והקשה הראב"ד (פ"ז מת"ת הי"א) מדוע יעקב אבינו לא התיר ליהודה את הנידוי.

וביביע אומר (ח"א יו"ד סי' טז) הביא את דברי הרשב"ץ (ח"ב סי' עב) בשם רבינו ירוחם שהוכיח מכאן שהמנדה את עצמו בעוה"ז ובעוה"ב אין לו הפרה, וראיה מיהודה שנידה עצמו לעוה"ב. אך הרשב"ץ תירץ, שכיון שנידה עצמו בשני עולמות א"כ שני נידויים היו, אחד בעוה"ז, ואותו התירו, ואחד לעוה"ב, ולא היו יכולין להתירו עד שיחול, ובא מרע"ה והתפלל עליו.

ב. עוד כתב הרשב"ץ, שנראה שיהודה לא נידה את עצמו בעוה"ז כלל, וכן הוא בבראשית רבה "וחטאתי לאבי כל הימים, לעולם שכולו ימים", כלומר שאין בו לילות. ומה שפירש רש"י בפרשת ויגש שיהודה נתנדה בב' עולמות, לא מצאנו לשון זה לא בב"ר ולא בילמדנו. [אך ביביע אומר העיר על דבריו שכן מבואר בילקוט (פ' ויגש סי' קנא) "כך אמרתי לאבא, אהיה בנידוי בעוה"ז ובעוה"ב שנקרא ימים". וכבר העיר בזה מרן החיד"א בשו"ת חיים שאל (ח"א סי' עא אות ג)].

והוסיף הרשב"ץ, שאפי' יהיה אמת שנידה עצמו גם בעוה"ז, אפשר שנידוי העוה"ז הופר מפי יעקב או יוסף, ונידוי העוה"ב לא הופר כיון שעדיין לא חל, ולא היה בידן להפירו, ואין לומר בזה הותר מקצתו הותר כולו ששני נידויים הם. וכ"כ הרמב"ן במשפט התרת החרם.

ג. ומרן הכסף משנה (שם) תירץ, שמאחר שיהודה קיים את דררו והעלה עמו את בנימין והציגו לפני יעקב, היה סבור יעקב שאינו צריך התרה.

חנוכה

בשו"ת יביע אומר (ח"ח או"ח סי' טז) הביא את דברי מרן החיד"א במחזיק ברכה (קו"א סי' קנא) שכתב, אודות ענבים הגדלים בזמן הזה בהר הבית ע"י גוים, והם מובאים אצל היהודים למכירה, האם מותר לישראל לקנות מהם. וכתב שהיה גדול אחד שהורה להתיר מטעם 'זבאו בה פריצים וחללוה', ואף על פי שקדשה לעתיד לבוא, היינו דוקא לענין השראת שכינה וקדושה, אבל למעילה וכיוצא"ב, לא.

ובשדי חמד (מע' ו כלל כו אות לג) כתב בשם ה'שמש ומגן' (דמ"ז ע"ב), שיש לבטל המנהג שנהגו בירושלים לצוות לנכרים להביא להם מים מהבור שבעורת ביהמ"ק, שמימיו זכים ונקיים, שיש בזה ביטול העשה של 'וישלחו מן המחנה', ואפשר שהנכרי עצמו מוזהר לבל יכנס למקדש, וא"כ יש בזה משום לפני עור, ואף דבלא"ה היה נכנס עכ"פ יש בזה איסור מדרבנן.

והעיר ע"ז השד"ח שהרי אין לעכו"ם טומאה כלל, וכמ"ש הרמב"ם (פ"א מהל' טומאת מת הל' יג). ותירץ ביביע אומר שאף שאין הגוי טמא בגדיו טמאים. וכמ"ש הרא"ם בתוס' הסמ"ג (הל' חנוכה דף קי ע"א), בענין היונים שטמאו כל השמנים שבהיכל, שלכאורה הרי הגוים בחייהם אינם טמאים בשום טומאה אפי' מדרבנן, וזולת מה שגורו שהיו כזבים לכל דבריהם, וגזרה זו לא היתה עדיין בימי החשמונאים, ותירץ שעכ"פ בגדיהם טמאים, ובחזקת טומאה הם עומדים, שכיון שהגוים אינם נוהרים ממגע המת סתם כליהם בחזקת טומאה.

ולפי זה כתב היביע אומר, שגם אם מותר ליקח מפירות ענבים הגדלים בהר הבית, מכל מקום אסור לצוות לגוי להביא לו מהם, כיון שגורם להכניס טומאה למקום המקדש.

האזינו לשיעורי הרב ראובן גולן

ב'קול הלשון' בטל' 03-6171001

לשיחה מרתקת בענין חג החנוכה

יש להקיש 1-1-2-48-1-2-6-5

האם זכית כבר לרכוש חלק בספר התורה לעילוי נשמת מרן רבינו עובדיה יוסף

זצוק"ל? אל תתמהמה, רבים כבר זכו! לפרטים חייג 08-9452903

שלמה בן אברהם נדף ז"ל ♦ מרים בת יחיא ע"ה אברהם ♦ עיישא בת רחל מדהלה ע"ה

כדיה בת סאלם יעבץ ע"ה
יוסף בן כמיסה אסיאד ז"ל
מרים בת מיירה ארוך ע"ה

ניסים בן שפרה דודפור ז"ל
יפה בת מרים נסיר ז"ל
יוסף בן יחיא קפאה ז"ל

מרדכי בן רובינה חלפון ז"ל
ראובן בן חיה לאה פנדר ז"ל
ג'מיל בן יוסף ימיני ז"ל